

Liberecký monstrproces Emil Weiland a spol.*

Kateřina Joklová

Politické procesy se staly po únorovém převratu v roce 1948 nedílnou součástí nového politického systému. Perzekuce měla pomoci stabilizovat a legalizovat nový politický systém, odstranit skutečné i domnělé odpůrce režimu a vyvolat ve společnosti atmosféru strachu. Změny, ke kterým došlo, poznamenaly na několik desetiletí život každého člověka.

Tato studie se zabývá rekonstrukcí libereckého monstrprocesu Emil Weiland a spol., který se konal před Státním soudem od 18. do 21. července 1950 v sále PKO Lidové sady. Šlo o proces se členy nekomunistických politických stran, převážně národních socialistů a lidovců. Komunistická strana (dále jen KSČ) se po procesech s představiteli jednotlivých stran snažila zlikvidovat také funkcionáře na krajských a okresních postech. Mezi obyvatelstvem tak měl vzniknout pocit, že v zemi působí ilegální protistátní síť snažící se o změnu režimu.

Snaha diskreditovat nekomunistické politické strany se objevila již před únorovým převratem. KSČ útočila na své nejsilnější konkurenty. V Čechách šlo především o Československou stranu národně socialistickou (dále jen ČSNS).¹ Již v roce 1945 se komunisté pokusili očernit generálního tajemníka národních socialistů Vladimíra Krajínu. Ten byl obviněn ze spolupráce s nacisty, označován za konfidenta gestapa a spolupracovníka K. H. Franka. Toto obvinění bylo absurdní vzhledem k tomu, že Vladimír Krajína byl jedním z nejvýznamnějších

* Kateřina Joklová, *The Liberec monster-process Emil Weiland and others*

The article describes one of the so called "marginal cases" of the 1950s linking to the political trials of Milada Horáková. The aim of this article is to reconstruct the cause of Emil Weiland and others that took place from 18th till 21st July 1950 in Liberec. The defendants were sentenced in the fabricated law-suit for treasonous activity provoked by StB co-workers. The author tries to achieve this fact.

¹ Československá strana národně socialistická získala ve volbách v roce 1946 23% hlasů. Volilo ji kolem 1 200 000 voličů. Strana měla kolem 57 000 členů. Více Jiří KOČIAN, *Československá strana národně socialistická 1945–1948: Organizace, program, politika*, Brno 2002.

členů nekomunistického odboje v druhé světové válce.² Šlo o provokaci Politického zpravodajství, které se pokusilo vyvolat proces před Národním soudem. Obvinění bylo založeno na výpovědi K. H. Franka,³ která byla do spisu dodatečně vložena. Vznikla speciální mezirezortní komise, která měla prošetřit Krajinovu činnost za protektorátu. Lživé nařčení bylo vyvráceno.

Po únoru 1948 se situace změnila a KSČ vycítila reálnou šanci politickou opozici zcela zlikvidovat. K řešení otázky pozice nekomunistických politických stran v novém lidově demokratickém režimu nebylo přistoupeno okamžitě. Trvalo půl roku, než bylo rozhodnuto o jejich osudu.

Jak již bylo uvedeno, největším rivalem KSČ v Čechách byla ČSNS. V polovině roku 1948 se ÚV KSČ rozhodlo, že umožní této straně další legální fungování. Došlo k jejímu přejmenování na Obrozenou stranu národně socialistickou. Strana byla degradována na malý bezvýznamný politický subjekt závislý na KSČ. Akční výbory provedly radikální čistky, které umožnily ve straně zůstat pouze členům, kteří byli ochotni podřít se novému prokomunistickému vedení. Mnoho poslanců odešlo do exilu.⁴ Někteří vedoucí představitelé byli pod dohle-

² Vladimír Krajina byl členem Politického ústředí a Ústředního vedení odboje domácího. Zajišťoval vysílací spojení se zahraničím. V roce 1943 byl zatčen a internován v Malé pevnosti Terezín. Po únorových událostech v roce 1948 byl opět zatčen, ale díky intervenci prezidenta Edvarda Beneše propuštěn. Okamžitě poté emigroval. V srpnu 1948 byl v nepřítomnosti odsouzen Mimořádným lidovým soudem v Praze k trestu pětadvaceti let odnětí svobody, ztrát občanské cti a jmění. Do Prahy se vrátil až v roce 1990, kdy mu prezident Václav Havel udělil Řád Bílého lva. Zemřel v roce 1993 v Kanadě. Více Kateřina KOČOVÁ, *Druhá retribuice. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*, Soudobé dějiny 13, 2005, č. 3–4, Praha 2005, s. 587–625.

³ Karl Hermann Frank byl od roku 1942 říšským ministrem pro Protektorát Čechy a Morava. Na konci druhé světové války byl při pokusu o útěk zatčen Američany a internován ve Wiesbadenu. Zde byl také vyslýchán. Následně byl předán do Československa a souzen. Soudní líčení probíhalo od března do dubna 1946. K. H. Frank byl odsouzen k trestu smrti. Trest byl vykonán 22. května 1946 v Pankrácké věznici. Více Ladislav TUNYS, *Noc před popravou. K. H. Frank a jeho obhájce: Archivy promluví*, Praha 1995.

⁴ Například předseda strany a bývalý ministr spravedlnosti Petr Zenkl. Více Jaroslava KLIMOVÁ, *Odchod Petra Zenkla do exilu po únoru 1948*, in: Česká, slovenská a československá dějiny 20. století. Osudové osmičky v našich dějinách, Jan Mervart – Jiří Štěpán a kol. (edd.), Hradec Králové 2008, s. 249–285.

dem StB,⁵ která pro tuto akci vytvořila samostatný referát.

Podobný postup zvolila KSČ také vůči Československé straně lidové (dále jen ČSL). Ta mohla i nadále v zemi působit, ale z jejich řad byly vyloučeny tzv. nespolehlivé živly. Bývalý předseda ČSL Jan Šrámek byl internován v domácím vězení.⁶ Ve chvíli, kdy funkcionáři přesněji vymezili okruh své politické činnosti i její organizační základnu, zasáhla StB. V rámci akce Modrý štít došlo k zadržení bývalých činitelů ČSL. Jako potenciální nebezpečí byla vyhodnocena také Katolická tělovýchovná organizace Orel, která byla s lidovou stranou ideově spojena. Po zatýkání v prosinci 1948 následovalo devět politických procesů s představiteli ČSL a Orla.⁷

Perzekuce nekomunistických politických stran vyvrcholila monstrprocesem Milada Horáková a spol. Proces s tzv. Vedením záškodnického spiknutí proti republice Milada Horáková a spol. měl v historii politických procesů klíčový význam. Šlo o největší kauzu v poúnorovém Československu. Vzhledem k přítomnosti sovětských poradců se při jeho konstruování uplatnil sovětský vzor. Role jednotlivých článků mechanismu výroby politických procesů se jasně vyhranila. Poprvé se také uplatnilo učení odpovědi podle vypracovaného scénáře přelíčení. Milada Horáková byla odsouzena k trestu smrti za velezradu. Byla popravena 27. června 1950 v Pankrácké věznici.⁸

Jako reakce na tuto událost začaly po celé republice soudy se členy strany. Bezpečnostní komise ÚV KSČ naplánovala 31 okrajových procesů v jedenácti krajích s předběžným počtem 446 obžalovaných.⁹ Plán byl splněn a dokonce i překonán. Celková bilance následných procesů: v 35 procesech Státní prokuratura žalovala 639 osob. Bylo uděleno 10 trestů smrti, 48 trestů těžkého žaláře na doživotí a další tresty vězení na celkem 7 830 let. Zproštěno viny bylo jen

⁵ Sledovány byly např. Antonie Kleinerová, Milada Horáková a Fráňa Zemínová.

⁶ Vice Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 58–62.

⁷ Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008, s. 63–64.

⁸ Vice K. KAPLAN, *Největší politický proces „M. Horáková a spol.“*, Praha 1995.

⁹ K. KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 170.

21 obžalovaných.¹⁰

Pro Liberecký kraj naplánovala Bezpečnostní komise ÚV KSČ celkem čtyřicet politické procesy, které se měly konat před Státním soudem od 13. do 31. července 1950.¹¹ Realizovány byly tři. Konkrétně šlo o procesy Emil Weiland a spol.,¹² Rudolf Šklubal a spol.¹³ a Josef Záleský a spol.¹⁴ Okrajovými procesy však perzekuce členů nekomunistických stran neskončila. Docházelo k dalším lokálním procesům, které odkazovaly na jednotlivé kauzy. Příkladem je proces Josef Kulhánek a spol., který se konal 7. až 8. září 1953 před Krajským soudem v Liberci.¹⁵

Politický proces Emil Weiland a spol.

V procesu Emil Weiland a spol. byli souzeni krajští představitelé ČSNS a ČSL. Proces je někdy také nazýván Kolín, Weiland, Judytka a spol. Ústředními osobami byli poslanec ČSNS za liberecký kraj Emil Weiland a zemský poslanec za ČSL Jaroslav Kolín. Jméno Bedřicha Judytky se v názvu procesu objevuje, protože byl vyšetřovatelem označován za vůdce údajné odbojové organizace Dr. Eduard Beneš. Prezident Beneš si změnil křestní jméno na Eduard během pobytu ve Francii. Je pravděpodobné, že se ze strany vyšetřovatelů nejednalo o znalost jeho života, ale pouze o zkomolení jména. Takovéto chyby se v protokolech objevují velmi často.¹⁶ Členové skupiny podle soudního spisu rozhodli o likvidaci pravděpodobného agenta Státní bezpečnosti (dále jen StB) Jiřího Daneše-Hradeckého, který se mezi ně vloudil. Šlo o běžnou praxi StB, která k procesům s představiteli nekomunistických stran často přidružila vůdce odbojo-

¹⁰ Tamtéž, s. 299.

¹¹ Tamtéž, s. 299.

¹² Někdy je tento proces nazýván také Weiland a spol., Kolín, Weiland, Judytka a spol.

¹³ Tento proces je někdy nazýván proces se skupinou „Jana Roháče z Dubé“.

¹⁴ Tento proces je někdy nazýván proces se skupinou „Dr. Eduard Beneš“.

¹⁵ Státní oblastní archiv Litoměřice (dále jen SOA Litoměřice), Krajský soud Ústí nad Labem 1953–1960, kart. 161, spis T11/60. Více např. Gabriela HANZLOVÁ, *Politické procesy u Krajského soudu v Liberci v roce 1953: Kauzy Josef Kulhánek a spol. a Josef Mustiša spol.*, diplomová práce, KHI FP TUL 2009.

¹⁶ Národní archiv Praha, f. Státní prokuratura, nezařazeno, arch. č. PST I 994-50.

vých skupin. Měl tak vzniknout dojem, že se politici spojili s „teroristy“, aby zničili výdobytky socialismu. Z výpovědi poslední přímé žijící oběti procesu Růženy Koškové-Krásné bylo zjevné, že se obžalovaní navzájem neznali a není tedy možné, aby odbojová organizace získávala rozkazy od politického vedení.

Proces se konal od 18. do 21. července 1950 v sále PKO Lidové sady. Státní prokuraturu zastupovali Pavel Barbaš¹⁷ a František Janda.¹⁸ V čele soudu zasedl jeden z nejvýznamnějších soudců spojených s politickými procesy v padesátých letech, Karel Trudák,¹⁹ který soudil například politický proces s Miladou Horákovou.

V procesu Emil Weiland a spol. bylo obviněno 16 osob. Skupina byla státním prokurátorem definována jako teroristická organizace, která se snažila o změnu státního zřízení. Ilegální činnost údajně spočívala v organizované přípravě státního převratu. Podle vyšetřovatelů hromadili členové skupiny zbraně a střelivo. Pomocí vysílací stanice se prý snažili spojit se západními imperialistickými mocnostmi a sdělit jim počty stanic SNB a StB, závodních milic a moto-

¹⁷ Pavel Barbaš je uveden v organizační struktuře a personálním obsazení Státní prokuratury jako vedoucí II. oddělení státního prokurátora. Dále je veden jako prokurátor Generální prokuratury pro věci Státní prokuratury a Státního soudu. Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech II*, Praha 2004, s. 48, s. 60, s. 121.

¹⁸ František Janda byl posluchačem I. běhu jednoleté Právnické školy pracujících u Ministerstva spravedlnosti v Praze (1. 12. 1948 – 30. 11. 1949). Původním zaměstnáním byl zámečník. Je uváděn v organizační struktuře a personálním obsazení Státní prokuratury jako člen VII. oddělení státního prokurátora. J. VOREL – A. ŠIMÁNKOVÁ – L. BABKA, *Československá justice*, s. 49.

¹⁹ Karel Trudák se narodil 22. 6. 1907 v Uherském Hradišti. Vystudoval pět tříd obecné školy a osm tříd reálného gymnázia. Po dokončení právnické fakulty v roce 1932 se stal praktikan-tem v Blansku. Soudcovskou zkoušku složil 15. 6. 1935. Téhož roku nastoupil do zaměstnání jako soudce v Kojetíně. Zde působil od roku 1937 jako okresní soudce. Po válce se stal Karel Trudák členem KSČ. V roce 1948 byl převeden k Zemskému soudu v Brně, kde vykonával funkci přednosty soudu. Téhož roku se stal soudcem z povolání u Státního soudu oddělení Brno. V roce 1950 byl přidělen k Nejvyššímu soudu v Praze. V letech 1951 až 1952 byl jmenován zkušebním komisařem trestního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V seznamu prokuratury a soudcovských kádrů pro mimořádné procesy ze 7. 3. 1952 byl veden jako soudce pro mimořádné procesy v Československu se speciálním politickým výcvikem. Od roku 1953 působil jako soudce z povolání u Nejvyššího soudu v Praze, kde setrval až do odchodu do důchodu v roce 1959. Národní archiv Praha (dále jen NA Praha), nezařazeno, Personální spis Karla Trudáka, arch. č. 82/56.

rových vozidel. Podle obžaloby plánovali akce, jejichž cílem byla likvidace ve-

doucích činitelů veřejného života v kraji.²⁰

K zadržení obžalovaných došlo na přelomu let 1949 a 1950. Již při zatýka-

ní se projevil lidské chování StB. Ružena Kořková byla vzata do vazby, zrovna když držela smutek za zemřelého otce. StB nebrala na tuto skutečnost

ohled. O cynismu komunistického režimu vypovídá také to, že Jan Příbyl, Anto-

nie Svobodová a Jaroslav Drahoškoupil byli do vyšetřovací vazby odvedeni den

před Středním dnem.²¹

Zatčení byli odvezeni do liberecké vazební věznice, tzv. Laufrovky v Blaz-

kově ulici, kde probíhal kolotoč výslechu.²² Antonie Svobodová popsal věznici

jako nejspínavější místo, které kdy v životě viděla.²³ Výslechy byly dlouhé, ne-

kdy trvaly celou noc a den. Vyšetřovací metody využívaly fyzického

a psychického nátlaku. Vyšetřování byli opakovaně bití a kopáni až do bezvě-

domí, pálení cigaretou nebo jim byly špendlíky vráženy pod nehty. Psychické

týrání také nebylo výjimkou. Nejčastěji se jednalo o vyhrožování přísůškum

rodiny. Cílem těchto metod bylo člověka absolutně zlomit. Jaroslav Kolín vypo-

věděl o vyšetřovacích metodách StB toto: „Při vyšetřování bylo se mnou zachá-

zeno velmi hrubě, byl jsem nekolidkrdá tělesně týrán a zejména protokoly vy-

slechu byla prováděna tím způsobem, že vyšetřující orgán moji výpověď konci-

poval tím způsobem, že si do protokolu uvedl to, co chtěl sám, ačkoli to nebyla

pravda a celý výslech se táhl tím směrem, že já jsem svou činnost chtěl přivodit

zvrát režimu v republice.“²⁴ Antonín Beršík popsal fyzické týrání takto: „Můj

zdravotní stav není dobrý, trpím tuberkulózou varlat,²⁵ což je následkem nelid-

²⁰ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), nezaraženo, Návrh bezpečnostní pětky KV KSC Liberec, arch. č. 310-23-1/98, s. 100.

²¹ NA Praha, f. Státní prokuratura, nezaraženo, arch. č. PST I 994-50.

²² NA Praha, f. Státní prokuratura, nezaraženo, arch. č. PST I 994-50.

²³ Antonín KRATOCHVIL, *Začtyl II*, Praha 1990, s. 121.

²⁴ NA Praha, f. Generální prokuratura, nezaraženo, arch. č. T 0268-50-úryvek z výpovědi Jaroslava Kolína z 29. 11. 1956 ve věznici Leopoldov.

²⁵ Tuberkulóza varlat je druh mimoplicní tuberkulózy. Jde o zánětlivé onemocnění, které se šíří krví. Často je následkem neléčené tuberkulózy plic. Velmi špatně se hojí. Neléčená se

ského zacházení při vyšetřování SIB, neboť tímto jsem byl kopnut do přirození, následkem čehož jsem utrpěl uvedenou nemoc.²⁶ Fyzické násilí bylo páčáno i na ženách. Například Růžene Koškové bylo zlomeno horní patro.²⁷ Pokud byli obžalováni zranění, nebyla jim ve většině případů poskytnuta základní zdravotní péče, což mělo za následek celoživotní zdravotní problémy a v některých případech i předčasnou smrt.

Zaloba

Skupina byla obviněna z trestného činu velezrady.²⁸ Všichni, kromě Antonie Svobodové, byli také obžalováni ze špionáže.²⁹ Bohuslav Houfek byl souzen pro trestný čin ukladně zjednané vraždy.³⁰ Bedřich Judyka, Jan Příbyl a Antonín Hošna byli státní prokuraturou žalováni za spoluvinnu na vraždě.³¹ Poslední čtyři jmenovaní byli viněni také z trestného činu loupeže³² a Bedřich Macek ze spoluvinnu na loupeži.³³

SIB rozděbila odbojovou skupinu na tři části – politické ústředí v Liberci, pomocnou teroristickou skupinu Dr. Eduard Beneš a pomocnou teroristickou skupinu Jan Roháč z Dubé. Ústředí bylo tvořeno aktivními představiteli nekomunistických politických stran: národním socialisty Emilem Weilandem a Růženu Koškovou a lidovci Jaroslavem Kolímem, Miroslavem Emingerem, Jaro-

projeví navenek kožními vyrůstky. Martin VOKURKA, *Velký lékařský slovník*, Praha 2002, s. 847.

²⁶ NA Praha, f. Generální prokuratura, nezatazeno, arch. č. T 0268-50-úryvek z výpovědi An-tonina Berška z 29. 11. 1956 ve věznici Leopoldov.

²⁷ Při jednom z výslechu byla Košková-Krásná zbita tak, že jí bylo zlomeno horní patro. Po-stižene nebyla poskytnuta řádná lékařská péče, v důsledku čehož se jí zranění špatně zhojilo. O tomto postižení se dozvěděla až řadu let po svém propuštění, kdy byla nucena kvůli zdra-votním problémům vyhledat lékařskou pomoc. Rozhovor s Růženu Koškovou-Krásnou,

1. 2. 2007.
²⁸ Podle § 5 odst. 2, odst. 1 lit. c), odst. 1 lit. b) Zákona na ochranu lidové demokratické re-publiky č. 231/48 Sb (dále jen z. č. 231/48), Jaroslav Stádherr, Bedřich Judyka, Bohuslav Houfek, Jan Příbyl, Antonín Hošna též podle § 1 odst. 3 lit. c) z. č. 231/48.

²⁹ Podle § 5 odst. 1 z. č. 231/48.

³⁰ Podle § 134 č. 1 a 3 tr. z.

³¹ Podle § 5, 134, 135 č. 1 a 3, 136 tr. z.

³² Podle § 190, 192, 193 tr. z.

³³ Podle § 5, 190, 192, 193 tr. z.

slavem Drahokupilem a Antonii Svobodou.³⁴ Organizace Dr. Eduard Beneš byla údajně ve spojení s národním socialistou Emilem Weilandem. Jejimi členy byli Bedřich Judytka, Bohuslav Houfek, Jan Přebyl, Antonín Hošna, Karel Fringer, Bedřich Macek, František Klápště a Karel Kopal.³⁵ Jejich činnost se soustředila na okolí města Varnsdorf. Členové skupiny Jan Roháč z Dubé Jaroslav Stadherr a Antonín Beršík dostávali podle vyšetřovatelů instrukce od lidovce Jaroslava Kolína. Skupina působila na Jablonecku.³⁶

Činnost této údajně protistátní skupiny lze bohužel rekonstruovat z velké míry pouze na základě spisů státní prokuratury. Tyto prameny je nutné brát s rezervou. Je třeba si uvědomit, že cílem státního zástupce nebylo objektivní vyšetření a spravedlivé posouzení činní jednotlivých vyšetřovaných, ale snaha získat či vytvořit materiály, které by vedly k jejich odsouzení. Justice i její aparát se staly nedílnou součástí mechanismu na výrobu politických procesů. Využíval jsem také svědectví poslední přímé žijící oběti tohoto procesu, Růženy Koškové-Krásné. Za pomoci metody orální historie jsem vedla několik rozhovorů, které často relativizovaly poznatky získané ze spisů.

Podle vyšetřovatelů StB vznikla organizace na popud Milady Horákové. Ta měla pověřit svého blízkého spolupracovníka národního socialistu Josefa Cuperu,³⁷ aby pro každý kraj našel důvěrníka.³⁸ Milada Horáková při vypovědi

³⁴ Jaroslav Kolín, nar. 16. 1. 1914 Gračanica (Jugoslávie), ČSL; Emil Weiland, nar. 27. 10. 1896 Plzeň, ČSNS; Růžena Košková, nar. 22. 6. 1921 Český Dub, ČSNS; Miroslav Emminger, nar. 16. 2. 1919 Gorná Orebice Bulharsko, ČSL; Jaroslav Drahokoupil, nar. 9. 11. 1915 Dy-mokury, ČSL; Antonie Svobodová, nar. 16. 6. 1902 Praha, ČSL.
³⁵ Bedřich Judytka, nar. 13. 5. 1913 Postřizín; Bohuslav Houfek, nar. 17. 5. 1919 Hermanův Městeček; Jan Přebyl, nar. 20. 8. 1921 Jičín; Antonín Hošna, nar. 12. 8. 1914 Sedlčany; Karel Fringer, nar. 13. 2. 1895 Bystřice pod Hostýnem; Bedřich Macek, nar. 23. 11. 1902 Nový Hradec; František Klápště, nar. 1. 5. 1906 Vraty u Semil; Karel Kopal, nar. 20. 12. 1904 Turnov.
³⁶ Jaroslav Stadherr, nar. 8. 7. 1898 Koberovy; Antonín Beršík, nar. 10. 11. 1899 Česká Třebová. Josef Čupera patřil do tzv. politické šestky ČSNS v jejímž čele stála Milada Horáková. Politická šestka fungovala jako koordináční a autoritativní ústředí strany. Prokurátor ho navrhl jako svědka v kauze Milada Horáková a spol. Svědčil šestého dne soudního líčení. Následně byl odsouzen v jednom z okrajových procesů na doživotí. Vice K. KAPLAN, *Nevěstička politický proces*, s. 74.
³⁷ Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice Horáková a spoléčníci, Praha 1950, s. 42.

před soudem 4. června 1950 prohlásila: „Pokud je mi známo z jednoho referátu Čupery ve výboru, měl být poslanec Weiland důvěrníkem pro naši protistátní práci v kraji libereckém.“³⁹ Lidovec Bedřich Hostička⁴⁰ vypověděl před soudem 4. června 1950, že důvěrníkem Libereckého kraje se stal Josef Artl, který umožnil spojení skupiny s bývalým zemským poslancem Jaroslavem Kolínem. Bedřich Hostička dále uvedl: „Dal jsem mu [Jaroslavu Kolínovi – pozn. KJ] pokyny, aby v případě, kdyby nastal politický zvrat, dal obsadit sekretariáty obrozene strany lidové. Počítal jsem při tom, že přijde nějaký zásah zvenčí.“⁴¹

Jaroslav Kolín byl údajně ve styku s Antonii Svobodovou, která mu předávala informace od Bedřicha Hostičky. Všichni jmenovaní byli členy ČSL. Antonie Svobodová žila v Praze a měla tak možnost pravidelně se s Bedřichem Hostičkou scházet. Podle obžaloby tak umožnila spojení mezi vedením skupiny Mitickou Horákové a její libereckou odnoží. Jaroslav Kolín obdržel instrukce týkající se akce tzv. svobodných a tajných voleb pod patronací západních států. Na základě těchto příkazů měl vytvořit krajskou trojku ilegální lidové strany s Františkem Artem a Miroslavem Emingem. Následně prý kontaktoval národní socialistiku Ruženu Koškovou, která mu měla zajistit setkání s bývalým národně socialistickým poslancem Emilem Weilandem.⁴² Tímto činem měla lidovecká část ústředí zahájit spolupráci s národními socialisty.

Jaroslav Kolín se podle vyšetřovatelů StB spojil prostřednictvím manželů Poršových⁴³ s Jaroslavem Stadtherem, jehož skupině dával instrukce k odbojové činnosti. Organizaci údajně založili Jaroslav Stadther, Antonín Beršik a An-

³⁹ Tamtéž, s. 163.

⁴⁰ Bedřich Hostička byl poslancem Národního shromáždění za ČSL. Byl souzen v procesu s Miladou Horákovou a spol. a odsouzen k trestu odnětí svobody na 28 let. Více Pavlína FORMÁNKOVÁ – Pavel KOURA, *Zdáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázela proces s Miladou Horákovou a spol.*, Praha 2008, s. 143–144.

⁴¹ K. KAPLAN, *Největší politický proces*, s. 163.

⁴² NA Praha, f. Státní prokuratura, nezafazeno, arch. č. PST 1 994-50.

⁴³ Manželé Poršovi byli souzeni v procesu Josef Skludal a spol., jednom z navazujících procesů na kauzu Emil Weiland a spol. A. Poršová byla odsouzena k odnětí svobody na 20 let. Její manžel J. Porš byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 18 let. NA Praha, f. Generální prokuratura, nezafazeno, arch. č. T 0243-50.

tonin Šubrt v dubnu 1949.⁴⁴ Podle obžaloby byl vůdcem skupiny bývalý velitel stanice SNB v Rychnově u Jablonce nad Nisou, Jaroslav Stadtherr, který vypřeval stanov „Sboru odbojové skupiny Jana Roháče z Dubé“. Ta se měla orientovat na lidoveckou část politického ústředí v Liberci. V srpnu 1948 se skupině údajně podařilo navázat kontakt s Bedřichem Judytkou a dohodnout se na vzájemné koordinaci dalších akcí. Úkolem skupiny bylo podle obžaloby mimo jiné rozšiřovat Pastyřské listy⁴⁵ a udržovat kontakt mezi konzistory a farami pomocí laiku. Prokurátor vinil členy skupiny také ze shromáždování zbraní a střeliva, které měly být použity v případě státního převratu.⁴⁶

Podle archivních materiálů, které – jak již bylo řečeno – je nutné brát s rezervou, byl Emil Weiland ve styku s bývalou poslankyní za ČSNS Antonii Kleinerovou,⁴⁷ která ho informovala o činnosti pražského vedení ČSNS čímž vytvořila spojení mezi pražským ústředím a libereckou skupinou. Podle obžaloby kontaktoval Emil Weiland v roce 1948 Josefa Čupera, který ho pověřil vedoucí organizace Dr. Eduard Beneš. Blízká spolupracovnice Emila Weilanda, Růžena Košková-Krásná, tuto skutečnost při rozhovoru vedeném v roce 2007 popřela. Vypověděla, že členy skupiny neznala a setkala se s nimi až před soudem.⁴⁸ Organizace Dr. Eduard Beneš byla podle obžaloby založena v červenci 1949 členem finanční stráže Bedřichem Judytkou, který se stal také jejím vůdcem. Bedřich Judytka údajně donutil všechny členy skupiny, aby složili do jeho

⁴⁴ Antonin Šubrt byl souzen v procesu Josefa Šklubal a spol., jednom z navazujících procesů na kauzu Emil Weiland a spol. Byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 25 let. NA Praha, f. Generální prokuratura, nezřazeno, arch. č. T 0243-50.

⁴⁵ Pastyřské listy byly katolické tiskoviny šířené v zemi nelegálně. Biskupové v nich odsuzovali nezákonné jednání komunistického režimu. Vice K. KAPLAN, *Sídlí a církev v Československu v letech 1948-1953*, s. 162-178.

⁴⁶ NA Praha, f. Státní prokuratura, nezřazeno, arch. č. PST I 994-50.

⁴⁷ Antonie Kleinerová byla poslankyní Národního shromáždění za ČSNS. Byla souzena v procesu s Miladou Horákovou a spol. a odsouzena k trestu odnětí svobody na doživotí. Vice P. FORMÁNKOVÁ – P. KOURA, *Zdáme trest smrti!*, s. 143-144.

⁴⁸ Rozhovor s Růženu Koškovou-Krásnou, 1. 2. 2007.

rukou tajnou přísahu. Text této přísahy, který se dochoval ve vyšetřovacím spisu, zněl: „Prisahám na své svědomí a vědomí, že budu zachovávat mlčenlivost a budu poslušen rozkazů svého velitele. V případě tom, že bych zradil budu zastřelen, což se vztahuje i na přísaháky mé rodiny.“⁴⁹ Skupina prý pracovala podle tajných rozkazů R1 a R2, které jí přikazovaly ničit telefonní a elektrické vedení, zneklidňovat obyvatelstvo a likvidovat významné osoby stojící v čele veřejného života v Libereckém kraji, zejména členy SNB a funkcionáře KSČ.⁵⁰

Bedřich Judytka chtěl podle obžaloby získat peníze na financování akcí přepadáním poštovního auta převážejícího 5 500 000 Kčs. Podle vyšetřovatelů proběhla loupež následovně. Dne 1. října 1949 mezi šestou a půl sedmou ráno přepadli čtyři maskovaní pachatelé na státní silnici mezi obcemi Lípa a Sadová automobil dopravy ČSAD. Na místo činu se Bedřich Judytka, Jan Příbyl, Bohuslav Houfek a Antonín Hošna dopravili černým vozem BMW. Pachatelé zastavili na křižovatce za Všestary, kde si vyměnili poznávací značku. Když je předjelo vozidlo ČSAD, opět se rozjeli a čekali na příhodné místo, kde by ho zastavili. Antonín Hošna obléčený v dlouhém koženém kabátu předstíral, že je člen silniční kontroly a terčíkem automobil zastavil. Jan Příbyl a Bohuslav Houfek vyhržovali pistolemi dvoučlenné posádce Jaroslavu Šimečkovi a Karlu Vohánko-vi. Následně je omámili chloroformem. K otevření trezoru chtěli použít kopii klíče, který měli k dispozici od Bedřicha Mačka. Když zjistili, že je kopie nepoužitelná, pokusili se získat klíč od posádky vozu, ale nenašli ho. Jejich činnost přerušili kolemdouci.⁵¹

Vůdci politického ústředí se podle obžaloby setkávali v bytě Růženy Koškové. Ta v rozhovoru vedeném v roce 2008 tuto skutečnost potvrdila s tím, že její byt byl vybrán z bezpečnostních důvodů, protože byla svobodná a v případě odhalení by tak nebyly ohroženy rodiny zatčených. Schůzky charakterizovala

⁴⁹ ABS, f. Vyšetřovacích spisů, nezataženo, arch. č. V-2412 Ústí nad Labem.
⁵⁰ NA Praha, f. Státní prokuratura, nezataženo, arch. č. PST I 994-50.
⁵¹ ABS, f. Vyšetřovacích spisů, nezataženo, arch. č. 957075 MV.

jako přátelská setkání, na kterých se mluvilo o politickém vývoji v zemi. Uvedla, že někteří představitelé ČSNS toužili po politickém převratu, jehož ale nemě-

lo být dosaženo za pomoci násilí.⁵²

Podle vyšetřovatelů měl Jaroslav Kolín na jedné z těchto schůzek přednést instrukce, které získal od Bedřicha Hostického. Údajně došlo k dohodě obou politických stran o přípravě tzv. svobodných a tajných voleb s ozbrojenou intervencí ze zahraničí. Na schůzkách měly být také rozděleny funkce v novém krajském

národním výboru.⁵³

Podle výpovědi Emila Weilanda v rámci přezkoumání žádosti o obnovu trestního řízení z roku 1958 ho v červnu 1949 navštívil na pracovišti neznámý muž, který tvrdil, že je agent nepřátelské rozvědky a předal mu dopis od Josefa Kühnela.⁵⁴ Pravděpodobně se jednalo o agenta StB. Josef Kühnel byl jednou z obětí akce Kameny.⁵⁵ Údajně ho v dopise žádal, aby se zapojil do odbojové

činnosti.⁵⁶ V obžalobě z roku 1950 se informace o dopisu neobjevují. Pokud za-
jednání vyprovokováno a od počátku monitorováno StB. Otázkou zůstává, zda
by skupina k odbojovým akcím bez tohoto aktu vůbec přikročila. Podle obžalo-
by se Emil Weiland osobně setkal s Josefem Kühnelem ještě v srpnu 1949.
V této době byl již Kühnel zatčen. Výpověď Emila Weilanda byla nejspíše vy-
nuzená. Kontakt mezi Weilandem a Kühnelem potvrdila v roce 2008 také Růže-

⁵² Rozhovor s Růžkou Koškovou-Krásnou, 1. 2. 2008.

⁵³ NA Praha, f. Státní prokuratura, nezafazeno, arch. č. PST 1 994-50.

⁵⁴ Josef Kühnel byl organizací tajemník ústředního výboru ČSNS. Více již MALEK, *Případ Josef Kühnel*, Masarykův lid 2/2007, Praha 2007, s. 16-17.

⁵⁵ Akce Kameny je jedna z nejzajímavějších provokací StB. Ta vytvořila falešnou hranici a její agenti převáděli přes tuto hranici vybrané lidi. Osoby byly přivedeny do budovy, kde byli falešní důstojníci americké armády, kterým pak lidé ochotně sdělovali informace o protistátně zaměřených lidech. Tato akce nejspíše probíhala až do poloviny roku 1951. Více Ka-

⁵⁶ V roce 1964 žádal Emil Weiland o prošetření svého případu. Státní prokurátor v Praze upozornil na proces Zdeněk Slavík a spol. Ten údajně prováděl protistátní činnost na základě přátelské rozvědky. Informace o činnosti Josefa Kühnela, které mu doručil neznámý muž vydávající se za agenta nepřátelské rozvědky. Informace o činnosti Josefa Kühnela ve správě inspekce ministra vnitra z 13. 11. 1957 a z přípisu náměstka ministra vnitra z 26. 11. 1957 a příloh. NA Praha, f. Státní prokuratura, nezafazeno, arch. č. PST 1 994-50

na Košková-Krásná. Podle její výpovědi došlo k setkání na jaře 1949, kdy ji a Emila Weilandu navštívil Josef Kühnel spolu se svou rodinou při návratu z chaty v Krkonoších. Setkání charakterizovala jako neformální a přátelské.⁵⁷

O aktivitách StB proti liberickým „terroristům“ svědčí také průběh likvidace odbojových skupin. Činnost organizace Jan Roháč z Dubé byla nespíše pod dohledem spolupracovníka StB Václava Veselého.⁵⁸ Ve skupině Dr. Eduard Be- neš působil pravděpodobný agent Jiří Daneš-Hradecký.⁵⁹ Jak již bylo řečeno, nasazení agentů StB, jejímž cílem bylo monitorovat odbojové organizace a v řadě případů vyprovokovat jejich vznik či konkrétní protistátní činnost, patří lo mezi běžné prostředky, které tehdejší vládnoucí režim využíval k odstranění svých skutečných i domnělých odporců.⁶⁰

O Václavu Veselém vypovídali odsouzení v roce 1956 v rámci výslechu vedených za účelem přezkoumání žádosti o revizi procesu Emil Weiland a spol. Z jejich výpovědi vyplývá, že tajemný agent Václav Veselý pracoval jako ná- rodní správce v Kokoníně v okrese Jablonec nad Nisou. Do skupiny se vloudil krátce po jejím vzniku a stal se důvěrníkem Jaroslava Stadtherra. O tom, že byl Václav Veselý nespíše spolupracovníkem StB, svědčí mimo jiné i výrok Jaro- slava Stadtherra: „Pro veškerou spolupráci nebyl Veselý vůbec orgán StB vyšet- rovan ani nebyl jako svědek a kdykoliv při výslechu se přišlo na jeho osobu, vy- šetřovací orgány tuto okolnost obešly, a tak nepochybně byl jmenovaný Veselý

⁵⁷ Rozhovor s Ruženou Koškovou-Krásnou, 1. 2. 2008.

⁵⁸ Jméno Veselý bylo v seznamech agentů StB zveřejněných na internetových stránkách Mi- nisterstva vnitra nalezeno osmáctkrát. Konkrétně jméno Václav Veselý se v seznamech ne- objevuje. Veselý jako krycí jméno se v seznamech objevuje šestáctkrát. Viz WWW: [www.mvcr.cz/stb/stb3.xls>], přístup 27. 8. 2009.

⁵⁹ Jiří Daneš-Hradecký byl nespíše agentem StB. V seznamech agentů StB zveřejněných na internetových stránkách Ministerstva vnitra bylo nalezeno jméno Jiří Hradecký čtyřikrát. Krycí jména: Tonda, Kulicka, Ivan a Sportovec.

⁶⁰ Viz WWW: [http://www.mvcr.cz/stb/stb3.xls>], přístup 27. 8. 2009. Mezi nejznámější případy využití agenta provokatéra patří tragické události v Babicích, kde údajně působil agent Malý. Vice Adolf RAZEK, StB + justice. *Nástroje třídního boje v akci* Babice, Praha 2002.

Jistě spolupracovníkem StB.⁶¹ Antonín Beršik se k jeho osobě vyjádřil takto: „Když jsem byl ve vazbě, byl Veselý na krátkou dobu také ve vazbě, ovšem celé jeho držení ve vazbě čínilo na mne dojem pouhé komedie.“⁶² Také skutečnost, že se o Václavu Veselém nezmiňují výslechy z roku 1949, potvrzuje možnost, že byl tento muž nasazeným agentem StB. Přímý důkaz však vzhledem k absenci relevantního pramenu nemáme.

Podle vyšetřovacího spisu skupiny Dr. Eduard Beneš přivedl Jiřího Daneš-Hradeckého do organizace neznámý muž. Bedřich Judytka Daneši-Hradeckému důvěřoval, protože byl údajně milencem kamarádky jeho přítelkyně Marie Bartkové. Ta během vyšetřování vypověděla, že Bedřich Judytka později získal informace o Danešově spolupráci s StB. Na základě této skutečnosti rozhodla skupina o jeho likvidaci. Podle obžaloby došlo k soudu s údajným agentem. Skupina na jednohlasně odhlasovala jeho zavraždění. Toto tvrzení odmítla během svého výslechu Marie Bartková, které tvrdila, že za ni hlasoval Bedřich Judytka. Také další obžalovani popřeli, že by se soudu účastnili.⁶³ Vycházet můžeme také ze svědectví Růženy Koškové-Krásné, která se o zavraždění Jiřího Daneš-Hradeckého dozvěděla od spoluvězeňkyně Irmý Tolischusové.⁶⁴ Jedná se o zprostředkované svědectví, a proto je nutné brát ho s rezervou. Irma Tolischusová potvrdila jednohlasně rozhodnutí skupiny.

K vraždě došlo v pondělí 5. září 1949. Její průběh lze rekonstruovat pouze na základě vypovědi Jana Přibyla a Zdeňka Seidla, kteří se činnu přímo účastnili. Vypovědi byly ovlivněny tehdejšími vyšetřovacími metodami a jak již bylo uvedeno, cílem vyšetřovatelů nebylo dostat se k objektivní pravdě. Antonín Hořna a Jan Přibyl vyzvedli na nádraží v Dolním Podluží Bohuslava Houřka,

⁶¹ NA Praha, f. Generální prokuratura, nezaraženo, arch. č. T 0268-50-úryvek výslechu Jaroslava Štadtherra z 21. 11. 1956 ve věznici Leopoldov.
⁶² NA Praha, f. Generální prokuratura, nezaraženo, arch. č. T 0268-50-úryvek výslechu Antonína Beršika z 21. 11. 1956 ve věznici Leopoldov.
⁶³ ABS, f. Vyšetřovacích spisů, nezaraženo, arch. č. V-2412 Ústí nad Labem.
⁶⁴ Irma Tolischusová byla souzena v procesu Josef Zaleský a spol., který byl jedním z navazujících procesů na proces Emil Weiland a spol. Byla odsouzena k trestu odnětí svobody na 25 let. NA Praha, f. Generální prokuratura, nezaraženo, arch. č. T 0243-50.

Zdenka Seidla a Jiřího Daneše-Hradeckého. Společně pak pokračovali v cestě po státní silnici na Nový Bor, když přijeli na kopec Šebor, odbočili vpravo na okresní silnici směrem na Falknov-Kytlic. Při průjezdu lesem zastavil Antonín Hošna automobil a předstíral poruchu motoru. Všichni vystoupili, aby vůz tlačili. Antonín Hošna uvedl auto za vysokých obrátek do chodu, při čemž pustil spojku a vozidlo tak poskočilo. V tomto okamžiku Bohuslav Houfěk běžícího Jiřího Daneše-Hradeckého zezadu zastřelil pistolí, kterou měl po celou dobu v kapse kabátu. Bohuslav Houfěk tělo Jiřího Daneše-Hradeckého svlékl a odvlékl ho k potoku, kde ho společně zahrabali.⁶⁵

Zavraždění agenta StB Jiřího Daneše-Hradeckého je velmi rozporuplná událost. Poválečná situace byla především v pohraničí chaotická a vlastnit zbraň nebylo nic neobvyklého. Lidé byli stále ovlivněni zážitky z války. Změnu politické situace v zemi po únoru 1948 provázela masová represe, jejímž cílem bylo mimo jiné zlikvidovat jakýkoliv náznak opozice. Není tedy nepochopitelné, že tato situace byla některými obyvateli Československa vnímána jako občanská válka. Toto přesvědčení v jejich očích legitimizovalo použití násilí. Když se skupina dozvěděla, že je v jejich řadách tajný agent, uvědomovala si, jaké nebezpečí to pro ni znamená. Členové organizace se dostali do situace „kdo s koho.“ Pokud by agenta nezlíkvidovali, jejich činnost by byla odhalena a došlo by k jejich zatčení. Vražda se tak stala řešením bezvýchodné situace. Otázkou zůstává, zda je takovéto jednání ospravedlnitelné. Dává strach o vlastní život právo vraždit?

Proces

Proces Emil Weiland a spol. vykazuje typické znaky monstrprocesu. Přelíčení bylo veřejné, ale účastnit se ho mohly pouze vybrané osoby. Vyše zmíněná Růžena Košková-Krásná v rozhovoru v roce 2007 uvedla, že její rodině byl přístup do sálu zakázan. Matka a sestra poslouchaly průběh soudního líčení

z ampliónů před PKO v Lidových sadech, kde proces probíhal.⁶⁶ Naopak manželka jednoho z odsouzených, Zdena Emingerová, vypověděla v roce 2008, že byla na soudní líčení pozvána. Průběh jednání sledovala z předem určeného místa, kde jí „společnost“ dělal příslušník SNB. Lze předpokládat, že jeho úkolem bylo manželku jednoho z hlavních obviněných hlídat a zasáhnout v případě jejího neadekvátního jednání. Po vynesení rozsudku, na jehož základě byl Miroslav Eminger odsouzen k trestu odnětí svobody na 18 let, měl tento příslušník narátoru uklidňovat. Tvrdil jí, že se nemá děsit, protože tresty byly tak vysoké pouze pro odstrašení veřejnosti. Eminger se podle jeho slov měl dostat z vězení za pět let.⁶⁷ Ve skutečnosti se tak stalo až při tzv. velké amnestii prezidenta Novotného v roce 1960.⁶⁸

Dalším charakteristickým znakem monstrprocesů byly předem naučené výpovědi obžalovaných. I tato skutečnost se během libereckého procesu projevila. Dokazuje to mimo jiné výpověď Jaroslava Kolína z roku 1956, ve které uvedl: „*Při hlavním líčení jsem začal tím, že jsem se hájil, jaká celá moje činnost byla, avšak nebyla mi dána k tomu možnost, neboť hlavní líčení bylo přerušeno. Já jsem byl odveden do samostatné kanceláře, kde mě navštívil orgán StB, který mi řekl, že jsem povinen mluvit tak, jak jsem mluvil při vyšetřování na StB, ané-li že stejně špagátu neuju. Tím minil, že budu odsouzen k trestu smrti. Pod tímto dojmem bylo pokračováno v hlavním líčení a já jsem již hovořil tak, jak si přáli, totiž přesně podle protokolu sepsaného u StB, i když jsou tam uvedeny zřejmě nepravdy a vymyšlené nepravdy.*“⁶⁹

KSČ zorganizovala během soudního líčení veřejnou kampaň proti obžalovaným. V domě jednoho z obviněných, továrníka Karla Kopala, byly vystaveny předměty údajně nalezené při domovní prohlídce. Jednalo se o látky, oblečení

⁶⁶ Rozhovor s Růženu Koškovou-Krásnou, 1. 2. 2007.

⁶⁷ Rozhovor se Zdenou Emingerovou, 7. 4. 2008.

⁶⁸ NA Praha, f. Správa sboru nápravné výchovy, nezařazeno, Osobní spis Miroslava Emingerova č. 2668.

⁶⁹ NA Praha, f. Generální prokuratura, nezařazeno, arch. č. T 0268-50- úryvek výslechu Jaroslava Kolína z 29. 11. 1956 ve věznici Leopoldov.

a potraviny. Tyto „důkazy“ měly ukázat lidu, že bývalý továrník hromadil bohatství, přestože dělníci v jeho podniku trpěli nedostatkem.⁷⁰ Takovéto „výstavy“ byly v 50. letech běžné. Jednalo se o pokus vytvořit u obyvatelstva dojem, že je živnostníci systematicky okrádají. Pravděpodobné je, že se ani nejednalo o Kopalovy věci, ale o rekvizity přivezené StB.

Dalším z typických znaků monstrprocesů byla dobovým jazykem řečeno mobilizace mas. V průběhu zasedání Státního soudu začaly přicházet rezoluce, v nichž lid žádal tvrdé potrestání zločinců. Rezoluce zaslali například zaměstnanci závodní rady a závodní organizace KSČ Velveta Varnsdorf,⁷¹ zaměstnanci podniku Autorenova Rumburk nebo závodní organizace KSČ Textilana Liberec.⁷² Cílem tohoto jednání bylo přenést odpovědnost za rozsudky na lid a vyvolat tak dojem, že soud koná ve jménu lidu a pro jeho blaho. Proto byli členy soudního senátu také soudci z lidu, kteří měli reprezentovat názory „dělnické třídy“.

Samotný průběh hlavního přelíčení lze rekonstruovat pouze na základě dobového tisku. Záznam soudního líčení se bohužel nedochoval. Tisk sloužil jako nástroj komunistické ideologie a měl zajistit, že veřejnost bude pohoršena činností obviněných. Informace jsou tedy zkreslené dobovou propagandou a je nutné je hodnotit kriticky. Nejasnosti se objevily také při dataci vynesení rozsudku. Podle dobového tisku byl rozsudek vynesen v půl deváté večer.⁷³ Pamětnice Růžena Košková-Krásná však uvedla, že byl ortel vyřčen až druhý den ráno a obvinění museli strávit celou noc v přísáli.⁷⁴ Je vhodné poznamenat, že toto svědectví bylo získáno řadu let po soudním procesu.

Nahlédneme nyní alespoň z části do průběhu soudního líčení za pomoci jednoho z nejvýraznějších nástrojů komunistické propagandy. Tisk informoval

⁷⁰ Severočeské muzeum v Liberci, sbírka Fotografie historická, inv. č. E10.

⁷¹ V tomto podniku pracoval obviněný Jan Příbyl jako lakýrník.

⁷² *Pracující Liberecka žádají přísné tresty zrádcům a rozvratníkům*, Stráž Severu, 21. 7. 1950, s. 1.

⁷³ *Na lavici obžalovaných končí neslavně zbytky reakčních sil československé buržoazie. Rozsudky nad velezrádnou a vyzvědačskou skupinou Kolin, Weiland, Judytka a spol.*, Stráž Severu, 23. 7. 1950, s. 3.

⁷⁴ Rozhovor s Růženou Koškovou-Krásnou, 1. 2. 2007.

o tom, že proces proti „skupině záškodníků a rozvratníků“ byl zahájen ve středu 18. července 1950 přečtením žaloby. Po přestávce pokračovalo jednání výsledkem obviněných Jaroslava Kolína a Emila Weilanda. Prvním vyslychaným byl Jaroslav Kolín. K trestné činnosti se údajně přiznal bezostyšně a bez váhání.⁷⁵ Následně před soudem vypovídal Emil Weiland. Na otázku prokurátora, zda si je vědom svých činů, měl odpovědět: „*Ano. Lituji svého jednání.*“ Touto větou skončil podle regionálního deníku první den soudního líčení.⁷⁶

Druhý den procesu se skupinou Emil Weiland a spol. byl zahájen výpověď úředníka Miroslava Emingera. Ten podle tisku doznal, že byl členem ilegální lidovecké trojky, která se připravovala na státní převrat. Soud pokračoval výsledkem Růženy Koškové. Její vystoupení bylo charakterizováno takto: „*Košková předstoupila před tribunál Státního soudu se značnou dávkou drzosti a sebevědomí, čím více se však ve svých výpovědích zaplétala, tím více ztrácela svou jistotu, až nakonec skončila plačtivým doznáním své těžké viny.*“⁷⁷ Následně předstoupil před soudní tribunál bývalý prvorepublikový četník Jaroslav Štadtherr, kterého deník popsal jako bezohledného vůdce teroristické organizace Jan Roháč z Dubé.⁷⁸ Pozdě večer skončilo soudní líčení výpovědí Bedřicha Judytky. V regionálním časopisu Stráž severu byl jeho výslech popsán takto: „*V závěru dramatického výslechu opustila Judytku odvaha k přiznání všech těžkých zločinů, jichž se dopustil a pokoušel se sváděti vinu na celý kolektiv. Státní prokurátor se ho zeptal, zda si uvědomuje, jaký trest zaslouží. Judytku odpověděl. Ví, že zasluhuje nejvyšší trest.*“⁷⁹

Třetí den soudního líčení před Státním soudem v Liberci byli vyslechnuti ostatní obžalovaní. Soud byl zahájen v osm hodin ráno výpovědí Bohuslava

⁷⁵ *Velezrádci a špióni před Státním soudem v Liberci*, Rudé právo, 20. 7. 1950, s. 8.

⁷⁶ *Svou republiku si rozvracet nedáme. Proces s Kolínem, Weilandem a spol. před Státním soudem v Liberci zahájen*, Stráž Severu, 20. 7. 1950, s. 1–2.

⁷⁷ *Pokračování procesu s velezrádci před Státním soudem v Liberci. Z nenávisti k lidově demokratické republice se Kolín a Weiland spojili s vrahy a teroristy*, Stráž Severu, 21. 7. 1950, s. 1–2.

⁷⁸ *Pokračování procesu...*, Stráž Severu, 21. 7. 1950, s. 1–2.

⁷⁹ *Výpovědi obžalovaných odhalují hnusnou tvář zrádců a vrahů*, Rudé právo, 22. 7. 1950, s. 10.

Houfka, údajného vraha Jiřího Daneše-Hradeckého. Bohuslav Houfek popsal průběh vraždy a loupeže. Jan Příbyl, který se obou trestných činů také účastnil, podle tisku potvrdil skutečnosti, které Bohuslav Houfek uvedl. Následně promluvili bývalí továrníci František Klápště a Karel Kopal. Soudní líčení pokračovalo vystoupením Bedřicha Macka garážmistra ČSAD z Hradce Králové který byl jednoho z organizátorů přepadení poštovního automobilu. Potom před soudem hovořili úředník Městské spořitelny v Jablonci nad Nisou Jaroslav Drahoukoupil, „reakční“ spisovatelka z Prahy Antonie Svobodová, důvěrník ČSNS v Jablonci nad Nisou Antonín Beršík a bývalý ředitel továrny Karel Fieger, který byl údajně ve spojení s agentem cizího zpravodajství. Výslechy obžalovaných ukončilo vystoupení Antonína Hošny.⁸⁰

Soudní líčení bylo ukončeno v pátek 21. července 1950 závěrečnou řečí státního prokurátora Pavla Barbaše. Podle tehdejšího tisku pronesl tato slova: „Případ Kolín, Weiland, Judytka a spol. se vyvíjel v této soudní síni před našima očima jako hrůzný film. Proto rozhodnutí, které soud učiní, bude mimořádně závažné. Pokusím se osvětlit souvislost jednání obviněných s průběhem třídního boje buržoazie proti dělnické třídě na naší cestě k socialismu.“

Rozsudek

Státní soud rozhodl, že všichni obvinění spáchali trestný čin velezrady.⁸¹ Kromě Antonie Svobodové byli všichni vinni zločinem vyzvědačství.⁸² Bohuslav Houfek byl usvědčen z vraždy.⁸³ Bedřich Judytka, Jan Příbyl a Antonín Hošna spáchali trestný čin napomáhání vraždě.⁸⁴ Poslední čtyři jmenovaní byli odsouzeni také pro zločin loupeže,⁸⁵ na které se podílel Bedřich Macek.⁸⁶

⁸⁰ Výslech obžalovaných před státním soudem v Liberci ukončen. Třetí den procesu velezradnou skupinou Weiland, Kolín a spol., Stráž Severu, 22. 7. 1950, s. 1–2.

⁸¹ Podle § 1 odst. 2, odst. 1 lit. c), odst. 3 lit. b) z. č. 231/48 Sb. Jaroslav Štadtherr, Bedřich Judytka, Bohuslav Houfek, Jan Příbyl a Antonín Hošna také podle § 1 odst. 3 lit. c) a e) cit. zák.

⁸² Podle § 5 odst. 1 z. č. 231/48 Sb.

⁸³ Podle § 134, 135 č. 1 a 3 tr. zák.

⁸⁴ Podle § 5, 134, 135, č. 1 a 3, 136 tr. zák.

⁸⁵ Podle § 190, 192, 193 tr. zák.

Padly dva rozsudky smrti pro Bedřicha Judytku a Bohuslava Houfka. Jan Příbýl, Antonín Hořna, Bedřich Macek, Jaroslav Štadtherr a Emil Weiland byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na doživotí.⁸⁷ Další tresty se pohybovaly od 15 do 25 let.⁸⁸ Do trestu byla odsouzeným započítána doba strávená ve vazbě.⁸⁹ Byli nuceni zaplatit vysoké finanční tresty⁹⁰ a museli nahradit náklady na trestní řízení a individuální náklady na výkon trestu.⁹¹ Byli zbaveni občanských práv na 10 let⁹² a byl jim zkonfiskován⁹³ veškerý majetek.⁹⁴

Proti rozhodnutí Státního soudu se odvolal František Klápště, Karel Kopal, Antonie Svobodová, Bedřich Judytku a Bohuslav Houfek. Ostatní odsouzení rozsudek přijali. Odvolání nakonec podala také Růžena Kořková. Bylo však prohlášeno za neodůvodněné, protože trest původně přijala. Nejvyšší soud 29. srpna 1950 rozsudek Státního soudu potvrdil v plném rozsahu.⁹⁵

Den po vynesení rozsudku byli všichni odsouzení odvezeni do věznic Pankrác v Praze. Podle tehdejšího právního řádu měli být převáženi odděleně, protože rozsudek nad skupinou ještě nenabyl právní moci.⁹⁶ Podle pamětnice Růženy Kořkové-Krásné však byli během eskorty pohromadě. Atmosféra v antonu byla velmi stísněná. Odsouzení měli zakázáno komunikovat a nevěděli, kam jsou převáženi. Rozdělení byli až po příjezdu do věznic.⁹⁷ O krutosti komunistického režimu svědčí to, že k popravě Bohuslava Houfka a Bedřicha Judytky došlo pár dní před Vánocemi 18. prosince 1950 v Praze na Pankráci.⁹⁸

⁸⁶ Podle § 5, 190, 192, 193 tr. zák.

⁸⁷ Podle § 114 odst. 1 z. č. 319/48 Sb.

⁸⁸ Podle § 1 odst. 3 z. č. 231/48Sb. Kromě Antonie Svobodové všichni se zřetelem na ustanovení § 34 tr. zák., § 113 zák. č. 319/48 Sb.

⁸⁹ Podle § 55 lit. a) tr. zák.

⁹⁰ Podle § 47 z. č. 231/48 Sb.

⁹¹ Podle § 389 tr. ř.

⁹² Podle § 52 z. č. 231/48 Sb.

⁹³ Podle § 48 z. č. 231/48 Sb.

⁹⁴ NA Praha, f. Státní prokuratura, nezařazeno, arch. č. PST 1 994-50.

⁹⁵ NA Praha, f. Generální prokuratura, nezařazeno, arch. č. T 0268-50.

⁹⁶ Rozsudek nabyt právní moci až 25. 7. 1950.

⁹⁷ Rozhovor s Růženou Kořkovou-Krásnou, 1. 2. 2007.

⁹⁸ Jasným příkladem nekvalifikovanosti tehdejšího personálu StB je, že v době, kdy byl Bo

Obě odsouzené ženy, Růžena Košková a Antonie Svobodová, byly interno-vány v ženské věznici v Pardubicích. Odsouzení muži byli drženi ve vězeních a pracovních táborech po celém Československu. Prošli například věznicemi v Leopoldově, Valdicích, Mírově, TNP Příbrami a TNP Ostrov nad Ohří.

Většina odsouzených byla propuštěna na tzv. velkou amnestii prezidenta Antonína Novotného v roce 1960. Konkrétně šlo o Emila Weilandu, Miroslava Emingeru, Růženu Koškovou, Karla Kopala, Antonína Beršíka, Jaroslava Kolína,⁹⁹ Jaroslava Drahokoupila, Antonii Svobodovou a Františka Klápštěho.¹⁰⁰ Ve vězení zůstali Jan Příbyl, Antonín Hošna a Jaroslav Štadtherr, jejichž propuštění státní prokurátor nedoporučil. Všichni výše jmenovaní byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na doživotí. Jejich žádosti o milost z roku 1962 byly zamítnuty. Jan Příbyl byl amnestován v roce 1963.¹⁰¹ Antonín Hošna¹⁰² a Bedřich Macek¹⁰³ byli podmíněně propuštěni na základě rozhodnutí Okresního soudu v Trnavě v roce 1964. Karel Fieger zemřel ve vězení 2. června 1954 na rakovinu plic.¹⁰⁴ Vysoký počet úmrtí ve věznicích byl způsoben brutalitou vězeňské správy a nedostatečnou lékařskou péčí. Pro komunistický režim nebylo vězení místem převýchovy, ale prostředkem k likvidaci tzv. třídního nepřítele. V období od roku

huslav Houfek převážen k vykonání trestu smrti na Pankrác, bylo v jeho průvodních dokumentech zaznamenáno špatné křestní jméno, a to Jaroslav. Záznam o popravě Houfka a Judytky nalezneme na WWW:[<<http://www.totalita.cz/seznamy/poprawy.php>>]. Uvedeni jsou i v díle Otakar LIŠKA a kol., *Vykonané tresty smrti v Československu 1918–1989*, Praha 2001, s. 66, s. 180, s. 214, s. 233. (u Houfka jsou uvedena dvě křestní jména Bohuslav, Bohumil). Zápis o vykonání popravě nalezneme i na pamětní desce památníku Pankrác.

⁹⁹ Emilu Weilandovi, Miroslavu Emingerovi, Růženě Koškové, Karlu Kopalovi, Antonínu Beršíkovi, Jaroslavu Kolínovi byl v roce 1957 na základě amnestie prezidenta republiky odpuštěn zbytek peněžního trestu.

¹⁰⁰ NA Praha, f. Generální prokuratura, nezařazeno, arch. č. T 0268-50.

¹⁰¹ NA Praha, f. Správa sboru nápravné výchovy, nezařazeno, Osobní spis Jana Příbyla č. 1231.

¹⁰² NA Praha, f. Správa sboru nápravné výchovy, nezařazeno, Osobní spis Antonína Hošny č. 742.

¹⁰³ NA Praha, f. Správa sboru nápravné výchovy, nezařazeno, Osobní spis Bedřicha Macka č. 1029.

¹⁰⁴ Pavel PALEČEK, *Likvidace ostatků obětí nacismu a komunismu na území Československa*, Brno 2002, s. 120.

1948 do roku 1956 zemřelo ve výkonu trestu celkem 1 157 osob.¹⁰⁵ Informace o osvobození Jaroslava Štadtherra nejsou bohužel zatím k dispozici. Propuštění na svobodu nemuselo být trvalé. Političtí vězni byli i nadále sledováni StB a v některých případech došlo k jejich opětovnému odsouzení. Tak se krátce po svém propuštění již v roce 1961 do vězení znovu dostali Emil Weiland¹⁰⁶ a Antonie Svobodová.¹⁰⁷ Také Růžena Košková stanula před soudem znovu. Soud ji však obvinění zprostil.¹⁰⁸ Stalo se tak nejspíše proto, že vyšetřování probíhalo v roce 1965, kdy se projevovalo pozvolné uvolňování režimu.

Na kauzu Emil Weiland a spol. navazovaly další dvě kauzy. Šlo o proces Rudolf Šklubal a spol., ve kterém byli odsouzeni členové odbojové skupiny Jan Roháč z Dubé. Hlavní líčení se konalo od 22. do 25. července 1950 v Liberci. Třicet dva osob bylo obviněno z trestných činů velezrady, vyzvědačství, spoluviny na velezradě, pokusu o velezradu, neoznámení trestného činu a ohrožení obrany republiky. Tresty se pohybovaly od 4 do 25 let odnětí svobody.¹⁰⁹ Dalším následným procesem byla kauza Josef Záleský a spol. Státní soud, který zasedal v Liberci od 26. do 29. července 1950, soudil třicet jedna členů odbojové organizace Dr. Eduard Beneš.¹¹⁰ Viněni byli z trestných činů velezrady, vyzvědačství, napomáhání na vraždě, zneužití moci služební a nedovoleného ozbrojení.

¹⁰⁵ P. PALEČEK, *Likvidace ostatků obětí nacismu a komunismu*, s. 36–44.

¹⁰⁶ Emil Weiland byl 27. 1. 1961 odsouzen Krajským soudem v Ústí nad Labem za trestný čin podvracení republiky k trestu odnětí svobody na 4 roky. Trest byl v odvolacím řízení snižen na 5 měsíců. Emil Weiland byl nucen odpykat zbytek trestu z roku 1950 v trvání 14 let a 7 měsíců. Byl propuštěn ze zdravotních důvodů v roce 1964. ABS, f. Vyšetřovacích spisů, nezařazeno, arch. č. V-1664 Ústí nad Labem.

¹⁰⁷ Antonie Svobodová byla odsouzena 18. října 1961 Městským soudem v Praze pro trestný čin podvracení republiky k trestu odnětí svobody na dva a půl roku. Byla nucena odpykat zbytek trestu z roku 1950 v trvání 4 roky a 7 měsíců. Celý trest tak činil 8 let. Byla podmíněčně propuštěna až v roce 1967 a stala se tak nejdéle vězněnou politickou vězeňkyní. ABS, f. Vyšetřovacích spisů, nezařazeno, arch. č. V-4384 MV.

¹⁰⁸ Růžena Košková byla obžalována z trestného činu pobuřování. Obvodní soud pro Prahu 5 ji 31. 3. 1966 obvinění zprostil. ABS, f. Vyšetřovacích spisů, nezařazeno, arch. č. V-7274 MV.

¹⁰⁹ ABS, f. Vyšetřovacích spisů, nezařazeno, arch. č. V-2413 Ústí nad Labem.

¹¹⁰ K procesu Josef Záleský a spol. více Kateřina JOKLOVÁ, *Vražda agenta StB Jiřího Deneše-Hradeckého aneb dohra politického procesu Milada Horáková a spol. na Českolipsku*, in: *Bezděz* 18, 2009, s. 107–124.

Tresty byly mnohem tvrdší vzhledem k tomu, že šlo o případ spojený s výše popsanou vraždou Daneše-Hradeckého. Vyneseno bylo šestnáct doživotních trestů. Ostatní tresty se pohybovaly od 9 do 25 let odnětí svobody.¹¹¹

Shrnutí

Jedním z typických rysů, který charakterizuje dějiny Československa v 50. letech 20 století, se stala masová perzekuce obyvatelstva. Tato studie se věnovala politickému procesu Emil Weiland a spol. Kauzu lze zařadit mezi procesy, jejichž cílem byla diskreditace a likvidace nekomunistické politické reprezentace, řadových členů nekomunistických stran a jejich sympatizantů. Jednalo se o jeden z následných procesů, který navazoval na kauzu s bývalou poslankyní národních socialistů Miladou Horákovou a spol.

Souzeno bylo 16 osob (2 ženy, 14 mužů) tiskem charakterizované jako nepřátelé lidově demokratického zřízení. Skupina byla obviněna z trestných činů velezrady a vyzvědačství. Obžalovaní byli nuceni přiznat se k trestné činnosti pod fyzickým a psychickým nátlakem. Na základě prostudovaného pramenného materiálu usuzují, že ilegální činnost skupiny byla vyprovokována agenty StB. Emil Weiland započal svou „podvratnou“ činnost pravděpodobně na základě dopisu Josefa Kühnela, který byl zadržen v akci Kameny. StB tak od počátku činnost organizace sledovala. V odbojových skupinách působili dále pravděpodobní agenti StB Jiří Daneš-Hradecký a Václav Veselý. Činnost Jiřího Daneše-Hradeckého byla Bedřichem Judytkou odhalena, což vedlo k jeho likvidaci. Šlo o zoufalý pokus obžalovaných zachránit se před odhalením a následným zatčením. Václav Veselý, přestože byl podle výpovědi Jaroslava Štadtherra z listopadu 1956 jedním z neaktivnějších členů skupiny, nebyl souzen v procesu Emil Weiland a spol., ani v následných kauzách. Otázkou zůstává, zda by obžalovaní bez provokace StB k protistátní činnosti přistoupili. Z výpovědi Růženy Koškové-Krásné z roku 2008 vyplývá, že se skupina chystala k letákové akci, ke které vzhledem k jejímu zatčení vůbec nedošlo. O jiných odbojových aktivitách

¹¹¹ ABS, f. Vyšetřovacích spisů, nezařazeno, arch. č. V-2412 Ústí nad Labem.

se narátorka nezmínila. Soudní líčení se konalo od 18. do 21. července 1950 v sále PKO Lidové sady. Padly dva rozsudky smrti pro Bedřicha Judytku a Bohuslava Hourka. Jan Pribyl, Antonín Hořna, Bedřich Macek, Jaroslav Stadtherr a Emil Weiland byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na doživotí. Další tresty se pohybovaly od 15 do 25 let v celkové výši 186 let.

Propuštění na svobodu neznamenal ukončení represe. Oběti politických procesů byly poznamenány dlouhodobě. Soudní druhy perzekuce jako zkušební doba nebo ztráta občanských práv nebyly tím nejhorsím, s čím se mohli vyrovnat vězni setkat. Praktické zpětné začlenění do společnosti bylo znemožněno. Nejenže byli neustále sledováni spolupracovníky StB, ale museli se vyrovnat s ořesnými zážitky z vězení. Například Miroslav Eminger měl po svém propuštění na svobodu problémy být v místnosti s větším počtem lidí.¹¹² Svět se během doby jejich věznění změnil a přizpůsobit se novým podmínkám bylo pro mnohé z nich obtížné.

Postizení byli také příbuzní a přátelé odsouzených, kteří byli vystaveni jak soudní, tak mimosoudní perzekuci. Důvodem byl předpoklad, že i oni nebyli režimu nakloněni. Problémy začaly již v době uvěznění jejich blízkých. Na manželky byl vyvíjen nátlak, aby se s uvězněnými muži rozvedly. Tlak byl natolik silný, že některé tak učinily. Například manželka Jana Pribyla Libuše opustila svého muže krátce po jeho odsouzení.¹¹³ Dalším způsobem mimosoudní perzekuce bylo znemožnění výkonu dosavadního zaměstnání a omezení či zákaz studia. Například sestra Růženy Koškové-Krásné byla na základě špatného kádrového posudku vyhozena ze studia praktické medicíny.¹¹⁴ Rodinám vznikla také finanční újma. Odsouzení museli zaplatit výlohy soudního líčení, vysoké peněžní tresty a často jim byl zkonfiskován veškerý majetek. Některé rodiny se ocitly

¹¹² Rozhovor se Zdenou Emingrovou, 9. 4. 2008.
¹¹³ NA Praha, f. Správa sboru nápravné výchovy, nezafazeno, Osobní spis Jana Pribyla č. 1231.
¹¹⁴ Rozhovor s Růženou Koškovou-Krásnou, 1. 2. 2007.

ve stavu materiální nouze a řada z nich tak přišla i o střechu nad hlavou. V nejhorských případech zkonstruovala komunistická strana procesy také s nimi. Například pár let po popravě Bedřicha Judytky byl odsouzen pro trestný čin velezrady jeho bratr František k osmi letům odnětí svobody.¹¹⁵ Také Milada manželka Emila Weilandy byla v roce 1959 odsouzena pro trestný čin podvracení republiky k trestu odnětí svobody na čtyři roky.¹¹⁶

Teprve pádem komunistického režimu v roce 1989 byly vytvořeny podmínky pro plnou rehabilitaci politických vězňů. Na základě zákona č. 119 z roku 1990 nabylí političtí vězni plně rehabilitace jak po morální, tak po majetkové stránce. Většina se jí však nedožila.

Procesy s nekomunistickými politickými stranami nejsou zatím kompletně zpracovány. Odborná literatura se věnuje hlavně procesu s Miladou Horákovou a spol., který měl celostátní význam. Veřejnost tak často získává pocit, že monstropoces probíhaly pouze v Praze. S procesy, které nesly znaky monstropocesů, se ale můžeme setkat i mimo hlavní město. Okrajové procesy jsou často dopro- vázeny nejen silnou mediální propagandou, ale také rezolucemi občanů žádající tvrdě potrestání viníků. Studium těchto procesů má velký význam nejen pro regionální dějiny, ale také pro pochopení komplexního fungování mechanismu výroby politických procesů v 50. letech.¹¹⁷

¹¹⁵ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem 1953–1960, kart. 170, spis T19/60.
¹¹⁶ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem 1953–1960, kart. 186, spis T60/60.
¹¹⁷ Za inspiraci a pomoc při psaní studie děkuji Kateřině Lozovíkové, která se danému téma- tu věnovala ve své studii KATEŘINA KOČOVÁ, *Paměť Liberecka I. – Příběh Růženy Koškové- Krasné*, Fontes Nissae 5/2004, s. 272–293.